

KAREL JANÁČEK

STILISTISCH-LEXIKALISCHE BEMERKUNGEN ZUR LETZTEN SCHRIFT DES SEXTOS EMPEIRIKOS

Den philosophischen Entwicklungsgang des Sextos von der reinen Skepsis in PH über das Übergangsstadium in M VII-XI bis zur dogmatischen Widerlegung der enzyklopädischen Wissenschaften in M I-VI habe ich ausführlich in „S.E. Sceptical methods“ (1972) geschildert. Es ist interessant, daß Sextos auch in sprachlicher Hinsicht drei Stadien durchgemacht hat: die zahlreichen Fehler in PH gegen die attische Sprache hat er in M VII-XI korrigiert, aber auch stilistisch steht das zweite Stadium auf höherem Niveau.

Dieser Werdegang bildet den Inhalt meiner „Prolegomena to S.E.“ (1948). Sextos bemüht sich aber auch in M I-VI – den M VII-XI gegenüber – um weitere stilistische Verbesserungen. Diesen Prozess habe ich bisher nicht systematisch dargestellt. Heute will ich das Kapitel IX der Prolegomena „*Εἶναι* and its synonyms“ ergänzen. Dabei zitiere ich nur die Parallelstellen, damit der Wille des Autors sichtbar wird.

Die Variationsfreude, eine der Haupteigenschaften Sextos, zeigt sich in seiner letzten Schrift auch darin, daß er das schwache *εἶναι* oft mittels vollerer Verba ersetzt. Sextos weiß von der Doppelsinnigkeit des *εἶναι*, wie aus dem folgenden verkürzten Zitat (M XI 18-19) ersichtlich ist: *τὸ ἔστι δύο σημαίνει, καὶ ἐν μὲν τὸ οἶον ὑπάρχει... ἕτερον δὲ οἶον φαίνεται*, mit zwei Beispielen. Er benutzt oft dieses *ἔστι* im Sinne von *ὑπάρχει*, z.B. PH I 22 *περὶ τοῦ εἰ τοιοῦτον ἔσται ὁποῖον φαίνεται ζητεῖται*; PH III 17 *φαίνεται ἡμῖν τοιαῦτα, ὅποια οὐκ ἔστιν*. Er respektiert aber auch die andere Bedeutung und zwar gerade für den Skeptiker: PH I 135 *τῷ ἔστι καταχρώμεθα ἀντι τοῦ φαίνεται*; PH I 198 (*ὁ σκεπτικός*) *τὸ μὲν ἔστι λαμβάνει ἀντι τοῦ φαίνεσθαι αὐτῷ*.

Wir erwarten also, wie es schon in M VII-XI geschah, gelegentlich den Ersatz des *εἶναι* durch *ὑπάρχειν*. Da aber Sextos statt *εἶναι* auch *καθεστάναι*, *τυγχάνειν*, *ὑποκείσθαι* einführt, ist der eigentliche Grund eben die Variation.

1.

Μ VIII 371 *εἰ δὲ ... ψευδός ἐστι (τοῦ-
το ὁ ὑποτίθεται τις)*

Μ IX 370 *ἡ συνέλευσις τῶν γραμμῶν
ἀσωμάτων οὐσῶν*

Μ IX 388 *εἰ τὸν αὐτὸν ἀφέξει τόπον
(σημεῖα)..., πάντα μία ἐσται στιγμῆ*

Μ IX 425 *αἱ γραμμαὶ οὐκ εἰσιν
ἀπλατεῖς*

Μ X 190 *καὶ μὴν οὐδὲ ἀπειρός ἐστιν
(ὁ χρόνος)*

Μ X 294 *εἰ δὲ πολυμερῆς ἐστιν ἡ τοῦ
ἐνὸς ἰδέα...*

Μ XI 229 *τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἐστὶν
αἰσθητὰ τὰ δὲ νοητὰ*

Μ XI 233 *εἰ δὲ τεχνικόν ἐστι (τὸ
διδασκόμενον)..., εἰ δὲ ἀδηλόν
ἐστι...*

2.

Μ VIII 372 *εἴπερ πᾶν τὸ ἀκολουθοῦν
τοῖς ἐξ ὑποθέσεως ληφθεῖσιν ἀξιοί
τις βέβαιον εἶναι*

Μ IX 317 *οὐτε ἀπὸ τῆς ἐσχάτης
μονάδος (ἀφαιρεῖται ἡ μονάς), ἐπεὶ
πρῶτον μὲν ἡμερῆς καὶ ἀδιαίρετός
ἐστὶν ἡ μονάς*

Μ X 293 *ἢ γε μὴν τοῦ ἐνὸς ἰδέα...
ἦτοι μία ἐστὶν ἰδέα τοῦ ἐνὸς ἢ
πλείους ἰδέαι τοῦ ἐνὸς*

Μ III 10 *εἰ δὲ ... ψευδὸς καθέστηκε
(τὸ πρᾶγμα)*

Μ III 84 *ἡ σύνοδος τῶν γραμμῶν
ἀσωμάτων φύσει καθεστηκυῶν*

Μ III 36 *εἰ τὸν αὐτὸν ἐπέσχηκε
τόπον (σημεῖα)..., πάντα μία κατα-
στήσεται στιγμῆ*

Μ III 70 *αἱ γραμμαὶ οὐκ ἀπλατεῖς
καθεστήκασιν*

Μ VI 62 *οὐτε ἀπειρὸς καθέστηκεν (ὁ
χρόνος)*

Μ IV 19 *καὶ μὴν οὐδὲ πολυμερῆς
καθέστηκε (ἡ τοῦ ἐνὸς ἰδέα)*

Μ I 26 *τὰ μὲν (τῶν σωμάτων)
αἰσθητὰ καθέστηκε τὰ δὲ νοητὰ*

Μ I 30 *τεχνικόν δὲ εἴπερ καθέστηκε
(τὸ διδασκόμενον)..., ἀδηλὸν δὲ
καθεστῶς...*

Μ III 11 *εἰ τις οἷς ἂν ὑποθῆται,
τούτοις τὰ ἀκολουθοῦντα πιστὰ
τυγχάνειν ἀξιώσει*

Μ IV 28 *εἰ δὲ ἀπὸ τῆς τελευταίας
μονάδος γίνεται τὰ τῆς ἀφαιρέ-
σεως, πρῶτον μὲν καὶ ἡ τελευταία
μονάς, ἡμερῆς οὖσα, δειχθήσεται
μεριστῆ τυγχάνειν, ὅπερ ἄτοπον*

Μ IV 18 *ἢ τοῦ ἐνὸς ἰδέα... ἦτοι μία
ἐστὶν ἰδέα ἢ τοῦ ἐνὸς πλείους ἰδέαι
τυγχάνουσιν*

Μ ΧΙ 224 λεκτὰ γάρ ἐστι τὰ διδασκόμενα

3.

Μ ΙΧ 377 καὶ μὴν οὐδὲ ἀσώματόν (ἐστὶ τὸ σημεῖον)

Μ ΙΧ 380 κὰν δοθῆ τὸ σημεῖον εἶναι, οὐκ ἔσται μῆκος

Μ ΙΧ 419 τῷ θεωρήματι μάχεται τὸ μῆκος ἀπλατές εἶναι τὴν γραμμὴν

Μ ΙΧ 420 τότε ἦτοι συνεχεῖς εἰσὶν οἱ παράλληλοι κύκλοι ἢ διεστῶσιν ἀπ' ἀλλήλων

Μ ΙΧ 428 ὥστε ἢ τὸ θεωρήμα αὐτοῖς γίνεται ψευδές, ἢ ὅτι ἢ γραμμὴ μῆκος ἐστὶν ἀπλατές

Μ ΧΙ 221 εἰ δὲ μῆδὲν ἀληθές διδάσκεται, πᾶν τὸ διδασκόμενον ἐστὶ ψεύδος, ἄτοπον δὲ γε πᾶν τὸ διδασκόμενον εἶναι ψεύδος, οὐ τοίνυν τὸ μὴ ὄν διδάσκεται

4.

Μ ΙΧ 283 ἔστω τις εὐθεῖα γραμμὴ... ἐκ περισσῶν συνεστῶσα στιγμῶν, οἷον ἐννέα

Μ ΙΧ 345 τὸ γὰρ ὄλον οὐδὲν ἐστὶ παρὰ ταῦτα (μέρη), ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα λέγεται εἶναι ὄλον. οὐδὲ μὴν ἀλλήλων γενήσεται μέρη

Μ Ι 20 δεῖ γάρ τὰ διδασκόμενα λεκτὰ τυγχάνειν

Μ ΙΙΙ 22 λείπεται οὖν ἀσώματον αὐτὴν (στιγμὴν) ὑπάρχειν, ὃ πάλιν ἐστὶν ἀπίθανον

Μ ΙΙΙ 29 κὰν δοθῆ στιγμὴ τις ὑπάρχειν, οὐκ ἔσται ἢ γραμμὴ

Μ ΙΙΙ 65 θεωρήματι... μαχόμενόν ἐστὶ τὸ τὴν γραμμὴν μῆκος ἀπλατές ὑπάρχειν

Μ ΙΙΙ 66 (δεήσει) τότε ἦτοι συνεχεῖς ἀλλήλων ὑπάρχειν τοὺς γραφομένους κύκλους ἢ διεστῶτας ἀπ' ἀλλήλων

Μ ΙΙΙ 74 ὥστε πάλιν ἢ τοῦτο τὸ θεωρήμα ψεύδος εἶναι τοῖς γεωμέτραις, ἢ μῆδὲν ὑπάρχειν τὸ νοούμενον μῆκος ἀπλατές

Μ Ι 13 εἰ δὲ μῆδὲν ἀληθές διδάσκεται, πᾶν τὸ διδασκόμενον ψεύδος ἐστὶν, ὅπερ ἀλογώτατον ὑπάρχει, οὐ τοίνυν τὸ μὴ ὄν διδάσκεται

Μ ΙΙΙ 110 ὑποκείσθω γὰρ λόγου χάριν (ἢ εὐθεῖα γραμμὴ) ἐξ ἐννέα στιγμῶν συνεστῶσα

Μ Ι 36 εἰ γὰρ μῆδὲν ὑπόκειται ὄλον παρ' αὐτὰ οὐ γενήσεται μέρη, ἀλλήλων ἔσται μέρη, τοῦτο δὲ ὡς ἐστὶν ἀλογώτατον, σκοπῶμεν

Μ ΧΙ 222 δεῖ γὰρ ἀδίδακτόν τι
εἶναι, ἵνα ἐκ τούτου μάθησις γένη-
ται

Μ Ι 14 δεῖ γὰρ ὑποκεῖσθαι τι
ἀδίδακτον, ἵνα ἐκ τοῦ γινωσκομέ-
νου γένηται ἡ τούτου μάθησις

Der aufmerksame Leser hat auch andere absichtliche Änderungen seitens des Sextos bemerkt, ich wiederhole deshalb auch an dieser Stelle, daß er nicht einmal vor Zitaten halt macht: vieles, was wir aus Sextos in den Vorsokratikern von Diels und aus den Stoikerfragmenten von v. Arnim lesen, muß man auf die farblose Form derselben Zitate in PH reduzieren, was ich bei verschiedenen Gelegenheiten gemacht habe.